

Mindre Meddelelser.

Machu Picchu, Inkadømmets Vugge? En Ruinby der bortset fra Cuzco er større end alle hidtil fundne peruanske Ruiner, og — hvad der er nok saa vigtigt — indtil Aaret 1911 aldrig er set af nogen hvid Mand, aldrig er gennemrodet af ivrige Skattegravere, en By mere end 2000 M over Havet paa et af de mest utilgængelige Steder i Andessystemet, gemt i en Afkrog af den vilde, lidet kendte Urubamba-Dal — en saadan er det faldet i den amerikanske Professor Hiram Bingham's Lod at opdage. Paa Bekostning af Yale Universitetet og The National Geographic Society i Washington foretog han i 1912, hjulpet af en Stab af Medarbejdere, maaske en af de besværligste, men utvivlsomt den interessanteste Rydning og Udgravning, der nogensinde er gjort i Sydamerika. Og Resultatet overgik maaske endog de dristigste Forventninger; i hvert Fald mener Prof. Bingham, at Machu Picchu, som Stedet hedder, er intet mindre end det mytiske Tampu Tocco, »Vindus-Raststedet«, hvorfra Cuzcos Herskere, Inkaerne, i fordums Tider udgik. Om dette fortæller de gamle, spanske Kronikeskrivere, at »for Aartusinder siden« levede der i det peruanske Højland et højt kultiveret Folk, som imidlertid blev angrebet og slaaget af vilde Stammer fra Syd. Da flygtede de til en af Andeskædens snævre Dale, hvor de slog sig ned paa et af Naturen stærkt befæstet Sted, Tampu Tocco, og levede dér i flere Aarhundreder. Efter atter at være kommet til Kræfter og følede Dalen for trang, gjorde de sig til Herrer over Cuzco, og af denne lille Spire opvoksende senere det mægtige Inkadømme, der strakte sig fra Ecuador til langt ned i Chile. Folket fra Tampu Tocco, sagdes der, blev ført af tre Brødre, som traadte ud af tre Vinduer (eller Huler?), og foruden paa Stedets isolerede Beliggenhed støtter Prof. Bingham væsentlig sin Antagelse derpaa, at der i et af Hovedtemplerne findes tre store, velbevarede Vinduer, et ret sjældent Træk i tidlig peruansk Bygningskunst.

Machu Picchu ligger paa en smal Bjærgryg, der næsten omslynges af den brusende Rio Urubamba, c. 700 M. hævet over denne. Mod Øst og Vest falder Væggene næsten lodret ned, mod Syd og Nord forbindes Stedet ved smalle, uvejsomme Bjærgkamme, med henholdsvis Hovedkæden og en over 3000 M. høj Tinde, Huayna Picchu, hvor man ligeledes har fundet

Ruiner. Tværs over disse Rygge er der rejst vældige Mure, og hvor der ved Siderne skimtes svageste Mulighed for at klatre op, har hine Mestre i barbarisk Ingeniørkunst anlagt storartede Befæstningsterrasser. Inden for disse Yderværker ser man op ad Bjærgkammen Terrasse paa Terrasse, tidligere veldyrkede og kunstigt vandede Agre, hvortil Vandet førtes i smalle Ledninger, og endelig den ved en ekstra Mur og Grav beskyttede By. Da man havde ryddet den tætte Urskov, som ganske skjulte Staden, var det, som Æventyret om Tornrose med ét blev til lyslevende Virkelighed. En By af Trapper! Overalt stejle Trapper og snævre Gyder, som forbinder de næsten 200 Bygninger med hverandre. Og højt hævet ligger den hellige Plads, hvor Hovedtemplet og »de tre Vinduers Tempel« staar Side om Side, og paa en Klippetop over den findes *intiluantana*'en, »den Sten, hvortil Solen er bundet«; den hellige Solskive. Selve Byen er inddelt i Klankvarterer, der hver for sig udgør en befæstet Helhed, i hvis Midte man finder Gruppens religiøse Centrum, en mere eller mindre forarbejdet Klippeblok. Bygningerne selv indeholder sjældent mer end ét Beboelsesrum og har været forsynet med Saddeltag, rimeligvis af Straa. Hyppigst har de kun ét Stokværk, over hvilket et Loftsrum afgav Forraadskammer. De er alle opført af Granit, uden noget som helst Bindemiddel; de simplere har udvendig været beklædt med Ler, de finere næppe. De er saa smukt sammenføjede, disse Blokke, hvoraf adskillige vejer flere Tons, at man staar næsten maalles ved Tanken om, at saadanne Bygninger er opført af et Folk, som kun kendte Redskaber af Sten og Bronze. Og lad denne mærkelige Stad nu være Tampu Tocco eller ej — thi derom kan i høj Grad disputeres — tilbage staar dog Machu Picchu som den mest imponerende og mest betydningsfulde, indianske Fortidslevning, der er fundet i Sydamerika siden Spaniernes Dage, og med Utaalmodighed og Spænding vil man Verden over, hvor Amerikanister findes, afvente Udgivelsen af Prof. Bingham's Værk. En foreløbig Beretning, hvorpaa denne Meddelelse hviler, er offentliggjort i The Nat. Geogr. Magazine, Bd. XXIV Hæfte 4, Wash. 1913, ledsaget af halvtredje Hundrede pragtfulde Fotografier.

K. B.-S.

Literaturanmeldelser.

J. Henningsen: Kina under Forvandlingens Tegn.
(G. B. N. F. Kjøbenhavn.)

Forfatteren heraf, nys afdøde Etatsraad Jacob Henningsen, havde under et mangeaarigt Ophold i Kina, navnlig som Direktør for det Store Nordiske Telegrafselskabs østasiatiske Afdeling, god

Lejlighed til at komme i Forbindelse med Kinesere af alle Stænder. Fra dette hans Samkvem med Kineserne, er han, der stedse holdt sine Øjne vidtaabne og gjorde Notiiser over hvad han hørte og saa, bleven sat i Stand til at skrive en virkelig god Bog, hvori han indgaende omtaler de vigtigste Begivenheder, der har fundet Sted, ligesom han

fremdrager de ledende Personer i dette store og interessante Land i den sidste Menneskealder. Ved Oversættelse og Benyttelse af tidligere Forfatteres Værkere giver Henningsen en klar og tydelig Oversigt over Kinas Historie og forskellige Samfundsforhold, fra Aarhundreder før vor Tidsregning og indtil Nutiden. Da alle i den sidste Menneskealder ledende Personligheder af nogen Betydning er fremstaaede under Kejserinde-Perioderne, saa skal kun nogle faa af disse omtales.

Enkekejserinde Tzu-Hsi. Om denne mægtige Kvinde, for hvem alle Kinesere skælvede, giver Henningsen en meget interessant Beskrivelse af hendes Liv og Levnet, og navnlig om, hvorledes hun, der gennem næsten hele sit Liv var Kinas egentlige Hersker, ved sin Myndighed, Klogskab og Hensynsløshed forstod at holde sig paa Magtens Tinde. Hendes Maade og Evne til at vinde selv Evropæere for sig, har aldrig vist sig større end da hun efter Bokseroprøret, hvorunder hun og hele Hoffet maatte flygte fra Peking ved de fremmede Troppers Angreb, og hvorfra der hos alle Evropæere derude var fremkaldt et fanatisk Kineserhad, holdt sit Indtog i Peking. Fra sin Bærestol hilste hun smilende og venlig paa enhver Evropæer, som hun saa, og faa Dage derefter inviterede hun alle de evropæiske Damer i Peking til Te i Sommerpaladset; ved denne Lejlighed viste hun sig meget nedladende og indsmigrende og gav personlig Damerne meget kostbare Presenter, og hun forstod at gøre saa stærkt Indtryk paa dem, at de alle fra den Dag af sagde, at der var begaaet en skammelig Uretfærdighed imod den kære, gamle Dame, og hævede hende til Skyerne.

Henningsen's Omtale af Li Hung Chang, Taiping Oprørerets Underkuer og senere Vicekonge i Chili Provinsen er særlig karakteristisk, og Fortællingen om hvorledes han forholdt sig da H. skulde overrække ham en Fødselsdags-Present, der tilfulde viser Kineserens kloge og forsigtige Maade at dække sig paa, er meget livlig fortalt.

Li Hung Changs Dom over Henningsen fremgaar tydelig af følgende: Henningsen var i Begyndelsen af Halvfemserne ventet til Tientsin, hvor han havde søgt Audiens hos Li for at forhandle om nogle Telegrafspørgsmaal, og Dagen herfor var bleven bestemt. Samme Dag, som H. ventedes, var Li sammen med en anden kinesisk Embedsmand, og denne spurgte saa til Li's Befindende, hvortil Li svarede: »Jeg har ikke kundet sove i de sidste

Nætter paa Grund af stærk Nervøsitet, som alene skyldes, at jeg venter denne Yeng Kuei Tze (Evropæer-Djævel) Henningsen hertil, jeg kender ham nemlig fra tidligere Lejlighed og ved, hvormeget jeg maa passe paa for ikke at blive den Lille i vore Forhandlinger — gid Pokker havde ham«. Og det var Kinas Bismarck, der udtalte sig saaledes om Henningsen. Vedkommende Embedsmand har selv fortalt mig ovenstaaende.

Sheng King Pao, den tidligere Generaldirektør for Telegrafvæsenet, Jærnbanerne, Minerne og det store kinesiske Dampskibsselskab, med hvem Henningsen havde saameget at afgøre om Telegraf-sager, er korrekt fremstillet som den kloge og indsigtfulde Personlighed, der fremfor nogen anden Kineser forstod at omgaas Evropæere, og som ved alle Lejligheder kom disse forstaaende imøde. Sheng, der havde saa mange Evropæere under sig, deriblandt ikke faa Danske, forstod altid at skatte sine Undergivne efter Fortjeneste, og hertil havde han den Selvstændighed at turde paatage sig Ansvaret for at give dem, som havde vundet hans Tillid, stor administrativ Myndighed, særlig i tekniske Sager, hvilket Kineserne ellers ikke indlader sig paa. — Sheng udnævntes til Trafikminister umiddelbart forinden Revolutionen, og blev paa en Maade den indirekte Aarsag til denne. Det var under Forsøg paa at samle alle Kinas Jærnbaner direkte under Statens Styrelse, og for derigennem at fremtvinge Aflæggelse af Regnskab for de umaadelig store Summer, der ad privat Vej var indkommen til Anlægene, og for største Delen forsvundne, at der udbrød et Oprør i den sydvestlige Del af Landet, hvilket blev Indledningen til Revolutionen, og Sheng blev kort Tid derefter fortrængt fra sin Stilling som Minister og maatte søge Tilflugt i Japan, hvor han siden efter har opholdt sig.

Kinas store Mand og den nuværende Situations Herre Yuan Shih Kai bliver meget indgaaende omtalt af Henningsen, og det ligefra hans Wei-Yuans Dage og indtil Værdigheden som Republikkens Præsident er bleven ham tildelt af Nationen. Yuan-Shih-Kai kender sine Kinesere tilfulde, og, som ogsaa den sidste Tids Begivenheder udviser, ved han, at overfor dem gælder kun den stærke og strænge Myndighed i den enkelte Mands Haand, og den Dag er maaske ikke saa fjærn, hvis hans Liv bliver skaanet, da endnu større Hæder og Glans lægges paa hans Skuldre.

Forfatteren kunde have tilføjet Fortællingen

om Yuans Optræden overfor Japanerne, medens han, som ganske ung Mand, var Kinas Resident i Hovedstaden Seoul i Korea. I Vinteren 1884—85 udbrød den Opstand i det kongelige Slot, hvori Japanerne spillede en stor Rolle, og den koreanske Konge var stedt i Fare, da var det at Yuan Shih Kai greb ind med sine Soldater og frelste først Kongen, og dernæst fordrev han Japanerne ikke alene fra Seoul, men han forfulgte dem lige til Kysten ved Massanpu, hvorfra de maatte ty ombord i deres Skibe og forlade Korea, hvor der derefter i længere Tid ikke fandtes japanske Soldater. Anmelderen, der forestod de kinesiske Telegrafanlæg i Korea, hilste kort Tid derefter paa Yuan Shih Kai i Seoul.

Etatsraad Henningsen omtaler meget udførlig den kinesiske Religion, Sproget, Undervisningen, Familielivet, Told-Kommunikations og Militærvæsenet samt den store Betydning som »Fenshui« Overtroen har overalt i det store Rige, og for dem, der har Interesse i kinesiske Forhold, kan hans udmærkede Bog anbefales.

H. C. Schiern.

Hans Spethmann: Islands grösster Vulkan. Die Dyngjufjöll mit der Askja. Leipzig 1913, VIII + 144 S. 8vo, 36 Ill.

I den senere Tid har tyske Videnskabsmænd ivrig været beskæftigede med Undersøgelsen af Lavaørkenen Odáahraun paa Island, og de har allerede skrevet mange, større og mindre Afhandlinger om de derværende store Vulkaner og om disse Egnes Geografi og Geologi. I Aaret 1907 udsendte Videnskabernes Akademi i Berlin en Ekspedition under Geologen Dr. Walther von Knebel for at undersøge den vulkanske Bjærgmasse Dyngjufjöll med Kraterdalen Askja der ligger midt i Odáahraun. Et solidt Grundlag for vore Kundskaber om de derværende Vulkaner blev lagt af den danske Ekspedition under Prof. Fr. Johnstrup i Aaret 1876, senere blev Askja besøgt af Th. Thoroddsen 1884 og af et Par Englændere. W. v. Knebels Ekspedition, hvori foruden Lederen deltog Maleren Max Rudloff og den unge Geolog H. Spethmann, fik et ulykkeligt Forløb; W. v. Knebel og M. Rudloff omkom under en Baadfart paa en Sø, som i Askja's sydøstlige Hjørne fylder en dyb vulkansk Indsænkning. H. Spethmann var tilfældig fraværende paa Undersøgelse i en anden Del af

Askja og undgik derved at lide den samme Skæbne. H. Spethmann fik dog i samme Sommer, tiltrods for de uheldige Forhold, Lejlighed til at gøre sig bekendt med en Del af Askja og Dyngjufjöll, men paa en ny Rejse i Sommeren 1910 undersøgte han det meste af disse vulkanske Fjælde, og en stor Del af Omegnens Lavamarker. Resultaterne af disse Undersøgelser har han nedlagt i det foreliggende Arbejde, og har sammenarbejdet sine egne og andres Iagttagelser til en Helhed, hvorved der er fremkommet en Monografi, som giver en meget god Udsigt over Hovedtrækkene i denne mægtige Vulkans Bygning. Bogens Begyndelse omhandler Dyngjufjöll's Undersøgelsehistorie efter alle forhaanden værende Kilder, og der dvæles særlig ved den ulykkelige W. v. Knebels Ekspedition. Derefter beskrives de topografiske Forhold, Højdeforhold og Klima, her beskriver Forf. bl. a. Snedyngernes forskelligartede Afsmeltningsformer, og Vindens Indflydelse paa Bjærgarternes Overflade. Forf.'s Beskrivelse af Dyngjufjölls Relieffer indeholder adskilligt Nyt om disse Bjærges Topografi. Arbejdets Hoveddel bestaar af en geologisk og vulkanologisk Beskrivelse af Dyngjufjöll og Askja; her redegør Forf. for adskillige nye Iagttagelser bl. a. har han fundet nogle hidtil ukendte store Kratere mod S. V. i Trølladyngjuskard, hvoraf nogle, som har et meget nyt Udseende, maaske har haft Udbrud i 1875, samtidig med de store Udbrud i Askja's sydøstlige Hjørne. Forf. beskriver til at begynde med de forskellige Eruptionspunkter i Dyngjufjöll og opregner de fornemste Kratergrupper i Askja's Omgivelser, derefter følger en Skildring af den store Lavaslette i Askja's Bund, samt en Beskrivelse af de mindre Lavapartier i selve Dyngjufjöll, hvorved Forf. fuldt ud synes at have bevist, at Askja's Lavaflade engang har staaet 40—50 Meter højere end nu. Herefter følger saa en Beskrivelse af de vulkanske Udbrud i Askja 1875 efter islandske Kilder, samt en Beskrivelse af det store Askekrater (Rudloff-Krater), som dengang spredte vældige Masser liparitisk Pimpsten over hele det østlige Island, medens Pimpstensstøvet førtes til Norge og Sverige; endvidere skildres Indsænknings Udviklingshistorie siden i Begyndelsen af Aaret 1875. Bogen, der slutter med forskellige Betragtninger over Indsænknings Dannelse og over hele den mægtige Vulkans geologiske Historie, er et meget værdifuldt Bidrag til Kundskaben om Islands Vulkanologi.

Th. Thoroddsen.